

ผู้ชนะ 10 คัด

ค้นพบพลังแห่งความคิดที่ซ่อนอยู่ในตัวคุณ
กับชุดหนังสือพัฒนาความคิดที่สมบูรณ์แบบ และขายดีที่สุด

การคิดเชิง มโนทัศน์

CONCEPTUAL THINKING

ขายดี
พิมพ์ครั้งที่ 10

...เมื่อความคิดจับต้องได้ อะไรก็ง่าย...

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

คำนิยมโดย

ฯพณฯ จาตุรนต์ ฉายแสง	VII
ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล	IX
ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์	X
คุณประพัฒน์ โปธิวรคุณ	XII
คำนำ	XIV
บทที่ 1 ความหมายของมโนทัศน์	1
บทที่ 2 สมองสร้างมโนทัศน์ได้อย่างไร?	9
บทที่ 3 มโนทัศน์มีลักษณะอย่างไร ?	29
บทที่ 4 มโนทัศน์ทำหน้าที่อะไร ?	53
บทที่ 5 ความหมายของการคิดเชิงมโนทัศน์	63
บทที่ 6 เหตุใดจึงต้องคิดเชิงมโนทัศน์ ?	71
บทที่ 7 ปฏิบัติการหา “แก่น”	85
บทที่ 8 ปฏิบัติการตีความเชื่อมโยงมโนทัศน์	105
บทที่ 9 ปฏิบัติการ “ฝน” เล่นสัมพันธ์	131
บทที่ 10 ปฏิบัติการ “ใช้” มโนทัศน์	165
บทที่ 11 การพัฒนานิสัยนักคิดเชิงมโนทัศน์	179
บทส่งท้าย	189
บรรณานุกรม	192

คำนำ

“มโนทัศน์คืออะไร ?” “การคิดเชิงมโนทัศน์เป็นอย่างไร ?” สองคำถามนี้.. นับเป็นคำถามที่มีคนถามผมบ่อยมาก มากกว่าการคิดในมิติอื่น ๆ ที่ผมนำเสนอ

ท่านผู้อ่านก็อาจเป็นคนหนึ่งที่กำลังมีคำถามนี้อยู่ในใจ...

คำตอบทั้งหมดอยู่ภายในหนังสือเล่มนี้แล้วอย่างละเอียด ในที่นี้ผมขอกล่าวถึงแรงบันดาลใจในการทำหนังสือเล่มนี้ พร้อมคำตอบสั้น ๆ สำหรับคำถามที่มีอยู่ในใจท่าน บวกให้อีกหนึ่งคำถามนั่นคือ “เหตุใดท่านจึงจำเป็นต้องอ่านหนังสือเล่มนี้ ?”

มโนทัศน์ เป็นความคิดรวบยอดที่เรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อเราพูดถึงมโนทัศน์ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ เราอาจใช้คำแทนว่า แนวคิด, ความคิด, ความคิดเห็น, ความคิดรวบยอด หรืออาจใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า *คอนเซปต์ (concept)* มโนทัศน์มีส่วนสำคัญในการปรุงแต่งชีวิตของแต่ละคน ให้แตกต่างกันไปตามวิถีทางของตน แต่ละคนจะมีมโนทัศน์ในแต่ละเรื่องอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการก่อร่างมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

มโนทัศน์ในแต่ละเรื่องของเรามีความจำกัด อาจจะจำกัดด้วยประสบการณ์ ความรู้ และบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ เมื่อเราไปพบมโนทัศน์ในบางเรื่องของคนอื่น ทำให้บางครั้งเราไม่สามารถตีความมโนทัศน์ที่แตกต่างได้ หรืออาจทำให้เราวินิจฉัย ตัดสิน หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างผิดพลาด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องเรียนรู้วิธีคิดเชิงมโนทัศน์

หนังสือ “การคิดเชิงมโนทัศน์” เล่มนี้ เป็นหนึ่งในหนังสือชุด “ผู้ชนะ 10 คิด” มุ่งหมายเพื่อให้ทุกคนมีความสามารถในการประสานข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดได้อย่างไม่ขัดแย้ง เพื่อสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนั้น อันจะช่วยชะลอการตัดสินใจผิดพลาดสิ่งนั้นตามกรอบมโนทัศน์ของเรา ซึ่งถูกจำกัดด้วยกรอบแห่งประสบการณ์ ช่วยให้เราจำแนกแยกแยะหรือคัด “แก่น” ออกจาก “กระพี้” หรือองค์ประกอบที่ไม่ใช่สาระสำคัญของสิ่งนั้นได้

เนื้อหาภายในเล่มจะนำท่านเข้าสู่มิติความเข้าใจมโนทัศน์ เข้าใจการคิดเชิงมโนทัศน์ และปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะ ให้สามารถคิดเชิงมโนทัศน์ในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งพัฒนานิสัยให้เป็นนักคิดเชิงมโนทัศน์ในวิถีชีวิตประจำวัน

ด้วยความปรารถนาเป็นอย่างยิ่งว่า การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ นอกจากจะช่วยให้สามารถเข้าใจมโนทัศน์ของสิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็วและถูกต้องแล้ว ยังช่วยเพิ่มมโนทัศน์ในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นในความทรงจำของเรา อันจะช่วยให้มีข้อสมมติที่สมเหตุสมผล สามารถนำไปใช้ทำความเข้าใจโลกรอบตัวได้อย่างรวดเร็ว และช่วยให้ตีความวินิจฉัยสิ่งที่รับรู้ได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผลมากยิ่งขึ้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

CONCEPTUAL THINKING

01

ความหมายของ
มโนทัศน์

ความหมาย

มนิทัศน์ หมายถึง ภาพในความคิดที่เปรียบ เสมือน “ภาพตัวแทน” หมวดหมู่ของวัตถุ สิ่งของ แนวคิด หรือ ปรากฏการณ์ ซึ่งมีลักษณะทั่ว ๆ ไปคล้ายกัน (Medin, 1989)

สมองสร้างมนิทัศน์ด้วยการจัดหมวดหมู่ของสิ่งที่มีลักษณะทั่วไป คล้ายกันรวมเข้าไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน และเก็บไว้ในความทรงจำระยะ ยาวในลักษณะความคิดรวบยอดหรือความรู้สึกนึกคิด ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดตาม ความเข้าใจ โดยความคิดในแต่ละหมวดหมู่ เรียกว่า มนินทัศน์

มนิทัศน์ จึงหมายถึง

หมวดหมู่ของวัตถุ เหตุการณ์ คน หรือแนวความคิด ที่มีองค์ ประกอบพื้นฐานใกล้เคียงกันหมวดหมู่หนึ่ง แต่ละสิ่งในหมวดหมู่ นั้นอาจมีความแตกต่าง หลากหลาย แต่มีลักษณะร่วมกันมาก เพียงพอที่จะบอกได้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งแต่ละมนิทัศน์มักแทน ด้วยคำพูดที่เข้าใจร่วมกันของคนในสังคม เช่น เมื่อพูดว่า ต้นไม้ จะมีความหมายของต้นไม้ในความคิดของเราทันที ทำให้เราเข้าใจว่า หมายถึงอะไร เป็นต้น

เช่นเดียวกับความหมายในทางปรัชญา ให้ความหมายมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึง ภาพที่เกิดในใจซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งหลายสิ่งต่าง ๆ กัน แต่มีลักษณะบางอย่างคล้ายกัน เช่น แมว เป็นมโนทัศน์ทั่วไปสำหรับแมวทั้งหมด ถึงแม้แมวแต่ละตัวอาจจะไม่เหมือนกัน หรือ ดำ เป็นมโนทัศน์ของสีดำ หรือความดำทั่วไปไม่ว่าจะปรากฏเป็นคุณลักษณะของสิ่งใดในโอกาสไหน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540)

มโนทัศน์ ในที่นี้มีความหมายเดียวกับคำว่า คอนเซปต์ (concept) ในภาษาอังกฤษ มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า conceptus หรือ concipere (conceive) หมายถึง การคิดถึงหรือจินตนาการถึงบางสิ่ง : การเกิดแนวคิดหรือเกิดความเข้าใจต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในความคิดของเรา

เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทย ในทางปรัชญาอาจใช้คำว่า สังกัป หรือ มโนภาพ ส่วนในแวดวงอื่น เช่น แดวงวิชาการ การดำเนินธุรกิจ การสื่อสารมวลชน และการสื่อสารในระดับปัจเจกชนทั่ว ๆ ไป อาจใช้คำว่า แนวคิด, ความคิด, ความคิดเห็น, ความคิดรวบยอด หรืออาจใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า คอนเซปต์ แทนคำว่ามโนทัศน์ เช่น “แนวคิดเรื่องการศึกษาที่让孩子เป็นศูนย์กลาง (child-centered) นับเป็นแนวคิดใหม่ที่น่าสนใจในสังคมไทย” “คอนเซปต์ของภาพยนตร์โฆษณาชิ้นนี้ คือ สินค้าที่สะท้อนคุณค่าภูมิปัญญาไทย” เป็นต้น

ความแตกต่างระหว่าง....

มโนทัศน์ (concept) กับ การจินตนาการ (imagination)

มโนทัศน์แตกต่างจากจินตนาการ

มโนทัศน์จะเกิดขึ้นเมื่อเราเข้าใจว่าอะไรเป็นอะไร

เป็นความเข้าใจเฉย ๆ

ไม่มีภาพที่ชัดเจนหรือเฉพาะเจาะจงให้เห็น

อาจเห็นเป็นเพียงเค้าร่าง ๆ ของสิ่งนั้น

แต่จะเข้าใจว่าหมายถึงอะไร

เมื่อพูดถึง “คน” เราจะเข้าใจว่าหมายถึงอะไร หรือเมื่อเห็นภาพนี้ เราจะเข้าใจได้ทันทีว่าเป็นผู้หญิง (คงไม่จำเป็นต้องคิดถึงผู้หญิงที่เรารู้จักคนใดคนหนึ่ง

หรือเมื่อพูดถึงเรื่องทั่ว ๆ ไปอื่น ๆ ที่เราสื่อสารกัน เช่น โรงเรียน เราจะเข้าใจว่าหมายถึงอะไร และแยกแยะความแตกต่างจากสิ่งอื่นได้ เข้าใจว่าแตกต่างจากโรงพยาบาล โรงภาพยนตร์อย่างไร โดยที่ไม่จำเป็นต้องเห็นภาพเฉพาะเจาะจงว่าเป็นโรงเรียนใด เพราะมโนทัศน์เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในภาพรวม

ในขณะที่การจินตนาการ (imagination) เป็นการคิดถึงสิ่งบางสิ่งทีเฉพาะเจาะจง ไม่ได้เป็นภาพตัวแทนของหมวดหมู่ทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่น เมื่อพูดถึง “คนต่างชาติ” แล้วเรานึกถึงแต่หน้าของ “นายแอนดรูว์” เพื่อนบ้านของเรา ภาพที่เกิดขึ้นในใจเช่นนี้ไม่ใช่ มโนทัศน์ เป็นเพียงการจินตนาการที่หวนระลึกถึงคนนี้เพราะเขาเป็น ชาวต่างชาติคนหนึ่ง ไม่ได้

เป็นภาพรวม ๆ ของชาวต่างชาติทั้งหมด แต่หากเป็นมโนทัศน์ของชาวต่างชาติ ในความคิดเรา เราอาจจะไม่เห็นภาพอะไรเลย แต่พอจะเข้าใจว่าคนต่างชาติไม่ใช่คนไทย

การจินตนาการจึงเป็นเหมือนการวาดภาพบางอย่างในความคิด อาจเป็นการระลึกถึงหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในบางเรื่องโดยเฉพาะเจาะจง แต่ไม่ได้สะท้อนความเป็นตัวแทนของหมวดหมู่ทั้งหมด ซึ่งมีมโนทัศน์จะทำหน้าที่นี้ เมื่อประสาทสัมผัสรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เข้ามาในความคิดและเราเข้าใจว่าสิ่งนั้นหมายความว่าอะไร โดยไม่จำเป็นต้องมีภาพของสิ่งนั้นที่เฉพาะเจาะจง

มโนทัศน์ (concept) กับ นิยาม (definition)

มโนทัศน์ของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุสิ่งของ คน สัตว์ กฎเกณฑ์ หลักการหรือแนวคิดใด ๆ ก็ตาม มักจะถูกแทนที่ด้วย “คำ” หรือ “ข้อความ” ตามบริบททางภาษาที่คนในสังคมนั้นสามารถเข้าใจร่วมกันได้ เช่น เมื่อพูดถึงคำว่า “เสือ” เราจะนึกภาพออกทันทีว่ามัน มีลักษณะอย่างไร

เสือ คือ คำที่เป็น “ตัวแทน” มโนทัศน์ของสัตว์ป่าชนิดหนึ่ง ที่ดุร้าย มีหน้าตาคล้ายแมว แต่ตัวใหญ่กว่า กินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร และลักษณะสำคัญอื่นๆ การแทนที่ด้วยคำจะช่วยให้การสื่อสารระหว่างกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการเสียเวลาในการอธิบายรายละเอียดมโนทัศน์ของสิ่งที่เราต้องการสื่อสารลงได้

มโนทัศน์ที่ถูกแทนที่ด้วย “คำ” จะมีปัญหาในการนำมาใช้ หากเราไม่เข้าใจมโนทัศน์ที่อยู่เบื้องหลังคำนั้น หรือเข้าใจผิด หรือเข้าใจอย่างไม่ครบถ้วน อันเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจผิดในการสื่อสารระหว่างกัน เช่น มโนทัศน์ใหม่ ๆ ซึ่งแทนด้วย “คำ” ที่ตั้งขึ้นใหม่ เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว ยกตัวอย่างเช่น

คำว่า โลกาภิวัตน์ หรือ globalization ในความคิดของเรา อาจเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ว่าเป็นกระบวนการทำให้เหมือน ๆ กันทั้งโลก ซึ่งความเข้าใจของเรานี้อาจเข้าใจไม่ครบถ้วน ไม่ชัดเจน ไม่ตรงกับความหมายในมโนทัศน์ของคำ ๆ นี้ วิธีแก้ปัญหาจึงมักจะต้องการนิยาม (definition) เพื่อกำหนดขอบเขตความหมายของคำนั้น หรือกรอบแนวคิด เกี่ยวกับเรื่องนั้น เช่นนิยามคำว่า โลกาภิวัตน์ไว้ว่าเป็นกระบวนการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของโลกให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันเนื่องมาจากอิทธิพลของเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน การเติบโต ของธุรกิจข้ามชาติ และการมีองค์กรระดับโลกต่าง ๆ ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติในระดับโลก เมื่อมีการนิยามจะทำให้มีกรอบความคิดที่ชัดเจนขึ้น เพื่อใช้ในการกล่าวถึงโลกาภิวัตน์

นิยามจึงเป็นการให้ความหมายของมโนทัศน์หนึ่ง โดยการใช้คำหรือข้อความที่กำหนดรายละเอียดทางด้านคุณลักษณะ บ่งบอกความเป็นสิ่งนั้นอย่างค่อนข้างละเอียดชัดเจน เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้คำนั้น ตามขอบเขตความหมายที่กำหนด นิยามเป็นส่วนสำคัญในการสร้างกรอบมโนทัศน์ของเราที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจและสามารถใช้คำนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในสังคม

ส่วนมโนทัศน์เป็นเพียงแนวคิดหรือกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่อง หนึ่ง ที่สมองของเราคิดขึ้นหรือทำความเข้าใจเมื่อรับข้อมูลใหม่ ๆ เข้ามา ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละคน เช่น เมื่อกล่าวถึง *โต๊ะ* เราจะนึกถึงมโนทัศน์ในเชิงนามธรรมได้ในทันทีว่า *โต๊ะ* คืออะไร แต่นำมาให้นิยามต้องกล่าวว่า *โต๊ะ* คือ สิ่งที่ทำด้วยวัสดุที่มีความแข็งและเรียบ มีขาตั้งใช้สำหรับวางสิ่งของต่าง ๆ มีชื่อเรียกตามวัตถุประสงค์การใช้งาน เช่น *โต๊ะอ่านหนังสือ โต๊ะรับประทานอาหาร เป็นต้น*

ดังนั้น หากเราต้องการมีมโนทัศน์ที่แจ่มชัดในเรื่องใด และหากเรื่องนั้นมี “คำ” มาใช้แทนขอบเขตมโนทัศน์ เราอาจต้องพยายามเข้าใจนิยามที่กำหนดไว้ อันจะช่วยให้กรอบความคิดของเราเกี่ยวกับเรื่องนั้นคมชัดมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

มโนทัศน์ของ “นก” เราอาจทราบเพียงคร่าว ๆ ว่าเป็นสัตว์ปีก ปากมักจะแหลม มีขนปกคลุม บินได้ มโนทัศน์ของเราอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่เราเห็นนกชนิดต่าง ๆ จึงสรุปลักษณะทั่วไปของนกได้ อันอาจจะผิดหรือไม่ตรงกับหลักในการจำแนกแ่งแจะหมวดหมู่ที่ซ่อนเร้นกันโดยทั่วไปได้ เช่น เมื่อเราเห็นนกเพนกวิน เราอาจจะบอกว่าแท้จริงแล้วนกเพนกวินไม่ใช่นก เนื่องจากไม่สามารถบินได้ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงนกเพนกวินจัดเป็นนกชนิดหนึ่ง หากเราพิจารณาจากนิยามของคำว่า “นก” เราจะสามารถเห็นการจำแนกลักษณะทั่วไปของนกออกจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ความเข้าใจเกี่ยวกับมนโทัศน์ นับเป็นพื้นฐานในการเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มโนทัศน์จะช่วยสร้างความคุ้นเคย และความรู้สึกลั่นคงในการสนองตอบต่อสิ่งทีรับรู๋ ช่วยในการตีความวินิจฉัยและตัดสินใจ

ยั้งเรามีมนโทัศน์หรือความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ มากเท่าใด

ยั้งทำให้เรามีเสถียรภาพมากขึ้น

เมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับสังคมแวดล้อม

ช่วยให้เราเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน

และลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ระแวงคนคิดใหม่ ไม่เข้าใจคนคิดต่าง ไม่ร่วมทางกับคนคิดแย้ง แสดงว่า **คุณมีปัญหาแล้ว**
การคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) เป็นคำตอบของเรื่องนี้

ข่าวดี

หนังสือเล่มนี้จะทำให้คุณคิดเชิงมโนทัศน์เป็น ประสานมโนทัศน์ได้ สร้างข้อมูลมโนทัศน์ใหม่
ที่ไม่ขัดแย้ง จนสรุปเป็นความคิดรวบยอด

หนังสือเล่มนี้ จะนำคุณให้พบกับ

มโนทัศน์คืออะไร แตกต่างกับจินตนาการไหม
สมองสร้างมโนทัศน์ได้อย่างไร

เข้าใจลักษณะของมโนทัศน์ที่เหมือน คล้าย
และแตกต่าง เข้าใจความคิดของผู้อื่น

มองผ่านเลนส์มโนทัศน์หลากหลาย
เพื่อเข้าใจสิ่งรอบตัว

ใช้มโนทัศน์ เพื่อ เพิ่มความรู้ใหม่

เข้าใจตัวแบบการขับเคลื่อน แยกแยะออกจากกระפי
และเปิดประตูทรงพลังแห่งประสบการณ์

ปฏิบัติการหาแก่นด้วยแบบทดสอบ

ปฏิบัติการตีความเชื่อมโยงมโนทัศน์

ปฏิบัติการ ฝน เลนส์มโนทัศน์ ให้คมชัด เฝ้ายคม

ปฏิบัติการใช้มโนทัศน์ เพื่อการแก้ปัญหา และเพื่อการสร้างสรรค์

เทคนิค การพัฒนานิสัยนักคิดเชิงมโนทัศน์ อาทิ จดจ้องให้จับใจ สังเกต
ทวนซ้ำและ ทดลองใช้ ใคร่ครวญ สื่อสาร และสะสม

.....เมื่อคุณสามารถทำความคิดให้เป็นสิ่งที่จับต้องได้ อะไรๆ ก็ง่ายทั้งนั้น

www.successpublisher.com

9 786168 198407

ราคา 200 บาท